

Юрій Барабаш

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України,
проректор з науково-педагогічної роботи та стратегічного розвитку
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(Харків, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1145-6452>
yu.g.barabash@nlu.edu.ua

DOI: 10.33498/Юшн-2024-01-159

ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ*

Підписання та ратифікація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом (далі – ЄС), Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, закріплення у Конституції України стратегічного курсу України на набуття членства в ЄС, а також вже в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації (далі – РФ) в Україну, подання заявки на вступ до ЄС, її підтримка й отримання Україною статусу кандидата у члени ЄС, врешті-решт – рішення Ради ЄС розпочати переговори щодо вступу України до ЄС у грудні 2023 р. не лише істотно вплинули на життя українського суспільства та вектор політико-правового розвитку України, а й кардинально змінили її місце і роль на геополітичній шахівниці Європи та світу загалом.

Це, зі свого боку, обумовлює необхідність соціально-філософського, конституційно-правового та політологічного аналізу тих процесів, що відбуваються сьогодні у громадянському суспільстві та політико-правовій системі держави, які, безумовно, мають вирішальне значення і для сучасного, і для майбутнього української державності.

Євроінтеграційні процеси мають безсумнівний позитивний потенціал і колосальний вплив на політико-правовий розвиток суверенних держав сучасної Європи, що зумовлює не лише актуальність їх усебічного доктринального супроводу, а й насамперед значення системного політико-правового забезпечення. Адже на формування сучасної системи міжнародних відносин, а також на конституційний розвиток суверенних держав Європи та світу беззаперечний вплив мають інтеграційні процеси, які є найважливішим елементом сучасності, що зумовлює актуальність їх усебічного наукового вивчення. Під впливом інтеграційних тенденцій світ дедалі швидше рухається в напрямку створення глобального конституціоналізму, глобальної економіки й інститутів глобального управління. Різними є форми вклю-

© Юрій Барабаш, 2024

* Рецензія на монографію “Стратегічні пріоритети політико-правового розвитку України в контексті європейської інтеграції” за редакцією докторки політичних наук, професорки Ірини Кресіної.

Юрій Барабаш

ченості держав в інтеграційні процеси, наслідки й обумовлені ними тенденції їх політико-правового та соціально-економічного розвитку тощо.

Для України ці процеси і тенденції були і залишаються актуальними, особливо посилившись в умовах повномасштабної російсько-української війни, спричинивши докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому національному середовищі України, що обумовлює необхідність пошуку нових механізмів гарантування національної безпеки України й ефективного політико-правового забезпечення незворотності цивілізаційного вибору України, уособленням якого є європейська інтеграція України та європейські цінності. Попри труднощі та виклики, обумовлені російсько-українською війною, сутністю та метою процесів демократичної еволюції української державності, усіх сфер функціонування громадянського суспільства та соціально-правової держави має бути їх наповнення гуманістичним змістом, створення умов для усебічного забезпечення і захисту юридичними засобами прав людини, досягнення гармонії свободи і конституційного правопорядку.

Ці міркування підтверджують актуальність монографічного дослідження, підготовленого колективом науковців Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України під керівництвом професорки І. Кресіної¹.

Насамперед заслуговує на увагу системність монографії, її структурованість, що дало можливість максимально глибоко і масштабно представити комплексність завдань у визначенні стратегічних політико-правових пріоритетів в умовах війни та повоєнної відбудови України. Вона складається із шести частин і двадцяти одного розділу, присвячених аналізу теоретичних і праксеологічних засад політико-правових перетворень в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України, змісту основних політико-правових реформ, які нині відбуваються або мають відбутися у повоєнні роки, стратегічним викликам сьогодення і перспективам укладення нового Суспільного договору.

Авторський колектив обґрунтував зміни у підходах до стратегічного планування і прогнозування політико-правового розвитку України в умовах війни та з урахуванням сучасних викликів. Концептуальною ідеєю, на основі якої системно побудоване все дослідження, є утвердження у суспільстві ідеології національного прагматизму, яка зумовлена необхідністю генерувати нові смисли, захищати національні інтереси та європейські цінності, забезпечувати подолання суспільної кризи й наслідків російської воєнної агресії, вивільнити креативний потенціал нації задля забезпечення добробуту і прогресу суспільства, максимально економити людські й матеріальні ресурси в умовах їх дефіциту, досягти оптимального співвідношення цілей розвитку та засобів їх досягнення.

Уперше у вітчизняній політико-правовій науці показано, що основними завданнями політики національного прагматизму в різних сферах мають ста-

www.pravolia.com.ua

¹ Стратегічні пріоритети політико-правового розвитку України в контексті європейської інтеграції: монографія (кол. авт., за ред. І. О. Кресіної. Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Норма права 2024) 860.

ти: визначення вектору розвитку держави, забезпечення згоди щодо базових засад колективного співіснування; досягнення ідеологічного консенсусу, що включає легітимність влади, спадкоємність державотворчих зусиль, ідейно-політичну консолідацію суспільства; оптимізація діяльності політичних інститутів, скорочення зайвих бюрократичних структур, створення умов для економічної доцільності у діяльності всіх суб'єктів суспільних перетворень, чітких правил для бізнесу, підприємницької діяльності; забезпечення сприятливих умов для розвитку науки, освіти і культури, наповнення їх конкурентоспроможним змістом із високими моральними й естетичними вимогами, максимальне залучення інтелектуального ресурсу до політико-правових перетворень; формування нової моделі національної ідентичності, формування в суспільній свідомості сучасних уявлень про державний і суспільний розвиток на основі демократичних європейських цінностей тощо.

У монографії запропоновано напрями і механізми здійснення парламентської і правової реформ задля утвердження правопорядку, справедливості, народовладдя, верховенства права, децентралізації. Автор окреслив основні орієнтири і пріоритети в розвитку й реформуванні освіти і науки. Запропонували концепт інформаційної держави в трьох аспектах – технологічному, інституційному та соціальному, для осмислення нової моделі взаємовідносин інститутів держави і громадянського суспільства, управлінських функцій, інструментів політичної участі тощо. Чільна увага приділена стратегічним засадам антикорупційної, інформаційної, етнонаціональної, енергетичної політики, політики національної ідентичності.

Новаторським виглядає зміст заключного розділу монографії, у якому аргументовано необхідність укладення нового Суспільного договору та накреслено засадничі принципи й цінності, які мають визначати її національну автентичність, демократичну сутність і цивілізаційну перспективу. Внесено низку пропозицій щодо реалізації євроінтеграційного та євроатлантичного курсу України, посилення її інституційної спроможності. Розкрито політико-правові проблеми співвідношення європейської та національної ідентичності Українського народу, їх гармонізації у процесах міжнародної міждержавної інтеграції.

Варто зазначити, що рецензоване монографічне дослідження має не лише наукове значення, а є виданням, яке можна використати як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності фахівців у галузі політології, соціології, конституційного права, європейського права тощо. Адже представлена книга розрахована на доволі широку аудиторію, зокрема вона буде корисною і пізнавальною як для юристів, політологів, фахівців із державного управління та керівників усіх рівнів, так і викладачів і студентів вищих закладів освіти, широкого загалу читачів, які цікавляться процесами асоціації України з ЄС.

Резюмуючи, зазначимо, що рецензована монографія “Стратегічні пріоритети політико-правового розвитку України в контексті європейської інтеграції” за редакцією І. Кресіної значною мірою відгукується на кардинальні питання сучасності, рефлексує на динаміку розвитку євроінтегра-

Юрій Барабаш

ційних процесів у перехідний період, складність і суперечливість політичних та правових процесів асоціації України з ЄС, містить пропозиції щодо необхідності проведення низки суспільно-політичних реформ, вдосконалення законодавства й організаційних заходів у досліджуваній галузі, забезпечення постійної доктринальної та організаційної уваги до цієї проблеми політики та права.

Тому можна зробити висновок, що перед нами актуальне, високопрофесійне наукове дослідження, яке є важливим внеском у вітчизняну політичну та юридичну науку.

Стратегічні пріоритети політико-правового розвитку України в контексті європейської інтеграції: монографія / кол. авт.; за ред. І. О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького; Вид-во "Норма права", 2024. 600 с.

Обґрунтовано низку кардинальних перетворень стратегічного характеру, які в умовах війни Росії проти України та повоєнної відбудови можуть забезпечити поступ у політичній та правовій сферах суспільного розвитку, утвердити міжнародну суб'єктність Української держави, зміцнити її суверенітет, національну безпеку.

Показано зміни у наукових підходах до стратегічного планування й прогнозування політико-правового розвитку України з урахуванням сучасних ресурсодефіцитних реалій. Доведено необхідність утвердження суспільної ідеології національного прагматизму, яка зумовлена необхідністю максимально економити людські й матеріальні ресурси, досягти оптимального співвідношення цілей розвитку та засобів їх досягнення.

Окреслено євроінтеграційні пріоритети, перспективи та проблеми, що постали на шляху набуття Україною членства в Європейському Союзі. Розроблено низку пропозицій щодо реалізації євроінтеграційного та євроатлантичного курсу України, посилення її інституційної спроможності. Розглянуто актуальні питання енергетичної політики і безпеки в контексті євроінтеграції. Доведено необхідність формування культури енергоощадності, імплементації концепції енергетичного громадянства.

Запропоновано напрями і механізми здійснення парламентської і правової реформ. Накреслено основні орієнтири реформування освіти. Запропоновано концепт інформаційної держави. Чільну увагу приділено стратегічним засадам антикорупційної, інформаційної, етнонаціональної політики та політики національної ідентичності. Обґрунтовано нове бачення системи національної безпеки й оборони та розвитку її окремих складових.

Аргументовано необхідність укладення нового Суспільного договору – Конституції Української держави та накреслено засадничі принципи й цінності, які мають визначати її національну автентичність, демократичну сутність і цивілізаційну перспективу.

Для державних і політичних діячів, науковців, освітян і всіх, хто працює на благо Української держави.